

Magyarországon a XVIII. században leginkább csak a szegénysorsú polgárok fiai szánták rá magukat arra, hogy a gyógyítás tudományát elsajátítsák. A vagyonszeres emberek még a múlt század elején is inkább papnak, ügyvédnek, vagy hivatalnoknak adták gyermekeiket. Az orvosi hivatás korabeli megbecsülésére jellemző, hogy amikor az elszegényedett nemesi családból származó *Bene Ferenc*, a pesti egyetem később híres belgyógyász professzora — 1794-ben saját elhatározásából az orvosi fakultásra iratkozott be — elvesztette addigi pártfogóját, aki „*meg nem foghatta, miként választ egy magyar nemes ember olyan alacsony pályát?*” Edesapja is neheztelő kérdéssel fogadta hazalátogató medikus fiát: *igaz-e, hogy hóhérlégény lett belőle?*

Költözik az egyetem

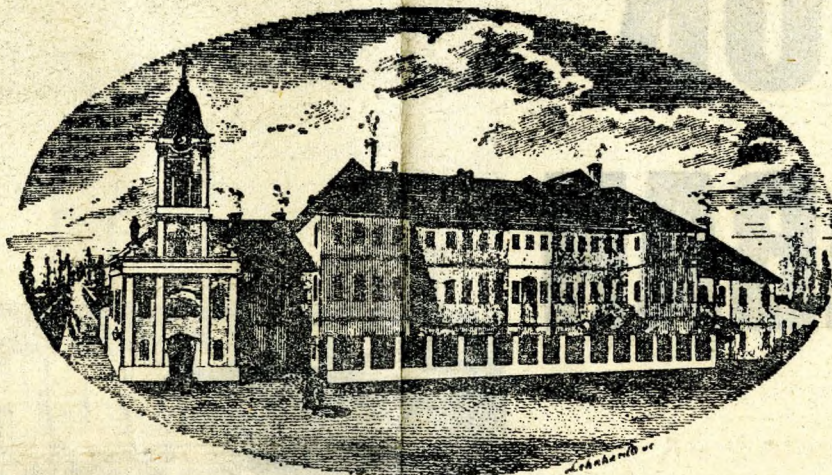
Történelmi kútfők utalnak arra, hogy a *Nagy Lajos* alapította pécsi egyetemen 1416-ban orvosi tanokat is oktattak. Más feljegyzések azt bizonyítják, hogy a *Zsigmond* király alatt létrehozott budai egyetemen *Clostein Simon*, a pozsonyin pedig *Pál mester* adott elő medicinát. Középkori egyetemeink orvosképző munkájáról nincsenek bővebb értesüléseink.

A rendszeres egyetemi tanítás születésnapja 1769. november 7. *Mária Terézia* rendelete ekkor minősítette az egyházi jellegű nagyszombati főiskolát királyi egyetemmé, és megbízást adott *Gottfried van Swietennek*, a bécsi egyetem megszervezőjének az új orvosi kar felállítására.

Ennek a nevezetes iskolának az alapítása a török megszállás kezdetére nyúlik vissza. Amikor a félholdas zászlók elől az esztergomi papság *Nagyszombatra* — a mai *Trnavára* — menekült, *Oláh Miklós* érsek hivatali székhelyének tekintélyét főiskola alapításával kívánta emelni. A terv csak évszázad múltán *Pázmány Péter* működésének idejében, 1635-ben valósult meg. A nagytemplom melletti kétemeletes épületömbben kezdte meg működését a teológiai és a bölcsészeti fakultás, majd harminckét év múlva a jogi kar. Az egyetemi rangot és a vele járó kiváltságokat azonban nem adták meg a főiskolának, mert a nagy külföldi egyetemek orvosi karral is rendelkeztek, és ez a nagyszombati jezsuita iskolában nem volt.

Magyarországon a XVIII. század közepén az egészségügyi ellátás a különben sem magas európai színhez viszonyítva is alacsony volt. A tomboló pestis- és kolera-járványok idejében az ország több megyéjében egyetlen orvos sem működött. *Mária Terézia* engedett a több oldalról érkező kívánságnak, rendeletet adott ki, hazai orvosi egyetem létesíté-

KÉTSZÁZ ÉVES

AZ ORVOSEGYETEM

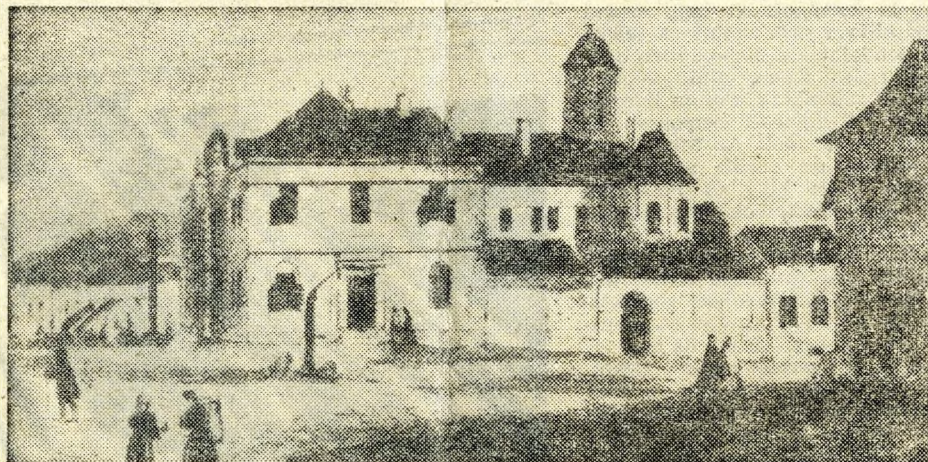
sére. A nagy kérdés az volt, hol kerüljön felállításra az intézmény?

A nagytektélyű *Perliczi János*, Nógrád megye főorvosa, Pest-Budát javasolta. A klérus nyomására azonban mégis a nagyszombati főiskola kapta meg az új

intézményt, bár az oktatás elemi feltételeit sem biztosították. A városkának például megfelelő kórháza sem volt, ahol a leendő orvosok gyakorlati kiképzést kaphattak volna.

Amikor 1773-ban feloszlatták a jezsui-

Fenti képünkön az orvoskar első épülete Nagyszombaton. Lent az első budai „klinikum”. Amikor az orvosi kar a Budai Várban működött, a medikusok a mai Széna téren állt egykori „régii Szent János” kórházban kaptak gyakorlati kiképzést.

ta rendet, már semmi sem kötötte az alapító kisvárosához az egyetemet. Az 1777—78-as tanévet már a megfelelően átalakított budai várban kezdhették meg. Ez a hely azonban úgy látszik a diákság számára túlságosan előkelő volt, és a Pozsonyból Budára költöző állami hivatalok is igényt tartottak rá. Ezek közül is az első számú igénylő a császári *Helytartótanács* volt, amely a következő évtizedekben annyi sok borsot tört az egyetemi hallgatók orra alá.

Nem kívánatos a rövid haj

Az Egyetemi Könyvtár féltve őrzött naplójának elsárgult lapjain sok feljegyzés olvasható az egykori diákok és a Helytartótanács összekocanásairól. A felettes szerv már 1777-ben megrögtta az orvostan-hallgatókat, mert „*nagy zajjal gyakorolják a szánkózást*”. Két évvel később azért járt írásos dorgálás, mert kirándulás közben a Budakeszi erdőben *engedély nélkül* gyújtottak tüzet.

A Helytartótanács kifejezetten megtiltotta az egyetemi hallgatóknak, hogy a jelmezbálokon kifigurázzák a papokat, apácákat és a fegyveres testületek tagjait. A fékezhetetlen kedvű medikusok közül valaki, a Hétválasztóban tartott mulatságra olyan maskarát öltött, amelyet a 32. ezred jelenlevő gáláns tisztjei bántónak találtak, és az álarcost rövid úton kipenderítették a helyiségből. Tanulótársainak több sem kellett, kivont karddal néztek farkasszemet az elkényeztetett, nyegle tisztecskékkel, és csak a gyorsan helyszínre érkező fegyveres járőr vetett véget a kirobanni készülő véres összetűzésnek. A Helytartótanács pedig az eset tanulságaként 1780-ban elrendelte, hogy a medikusok a jövőben *csak a betegekkel foglalkozzanak, kardot pedig nem hordhatnak. A tiszt urak pedig, ha kell, karddal harcolhatnak a hazáért, viszont ne érdeklődjenek a szükségesnél nagyobb mértékben a tudományok és azok művelői iránt...*

A Helytartótanács rendeletére télen este 9 óra után, nyáron pedig az este 10 óráig követően medikus még akkor sem léphetett az utcára, ha nős ember volt. Nem járhatott színházba, tiltott volt a mulatóhelyek látogatása, még a megyebálon is csak akkor vehetett részt — éjjelig — ha másnap nem volt tanítás.

Még az egyetemi hallgatók hajviseletébe is belekötöttek. Az egyetemi magisztrátushoz 1797-ben intézett átiratában a Helytartótanács tiltakozik az orvostan-hallgatók „*meg nem engedhető újítása ellen. Az úrnapi körmenetben a hallgató urak rövidre vágott hajjal jelentek meg!*”

Azóta alaposan megváltozott a divat...

Dr. Veres Pál